

Ustroje polityczne wybranych państw w Europie i na świecie

Ustroje polityczne wybranych państw w Europie i na świecie
Wielka Brytania, Stany Zjednoczone
Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej

Analizę porównawczą ustrojów politycznych wybranych państw na świecie warto zacząć od opisu ustroju Anglii (Wielkiej Brytanii od 1801 r.). Rozwiązania ustrojowe przyjmowane w tym kraju, w danych czasach stanowiące swoiste novum, nierzadko implementowane były także przez inne państwa. Jednakże Anglia, tak przywiązana do tradycji, ale i szargana walkami o wolność, wypracowała sobie charakterystyczny i niepowtarzalny ustrój monarchii parlamentarnej. Najbardziej wyraźny spośród tych, które przerwały do naszych czasów. Dodatkowo rewolucyjne przemiany jakie zachodziły na płaszczyźnie politycznej w Anglii rozpoczęły się stosunkowo wcześnie. Wspólny dla większości państw europejskich system monarchiczny w przypadku Anglii zaczął podlegać poważnej modyfikacji już na przełomie XII i XIII wieku. Faktycznemu ograniczeniu zaczęła podlegać władza królewska, aby w 1265 ustąpić część kompetencji Parlamentowi.

Aspekt tradycji ma w przypadku Wielkiej Brytanii o tyle duże znaczenie, iż w kraju tym nie istnieje konstytucja w sensie formalnym (spisanym). Tworzy ją szereg ustaw, o historycznym acz doniosłym znaczeniu m.in. Magna Carta z 1251, Petycja Praw z 1628, Habeas Corpus Act z 1679, Bill of Rights z 1689, ustawa sukcesyjna z 1701 etc. Ogromne znaczenie mają również konwenanse i precedensy (case law), czyli rozstrzygnięcia w konkretnych sprawach. Warto nadmienić, iż wyżej wymienione ustawy nie są szczególnie w rozumieniu proceduralnym, gdyż mogą być zmienione jak każdy akt prawny tego rzędu. Chroni je jednak pewien fundamentalny charakter jak i powszechny szacunek do historii.

Głową państwa brytyjskiego jest monarcha. Tron ma charakter dziedziczny, gdzie do sukcesji powołani są synowie (od najstarszego) a dopiero w razie ich braku kobiety. Mąż panującej nie obejmuje z zasady tytułu i prerogatyw monarchy. Król/królowa, zgodnie z powiedzeniem, panuje lecz nie rządzi. Mimo potencjalnie szerokich uprawnień, poszczególne działania są mocno ograniczane ustawami oraz zwyczajami. Monarcha podpisuje ustawy w praktyce każdą, gdyż ostatni sprzeciw miał miejsce w 1707 r. (desuetudo prawa veta). W jego/jej imieniu wydawane są również wyroki sądów powszechnych. Nadto posiada prawo do powoływania/odwołania ministrów, zwoływania/rozwiązania parlamentu (na wniosek premiera), zawierania i ratyfikacji umów międzynarodowych, decydowaniu o wojnie i pokoju oraz zwierzchnictwa nad wojskiem. Pełni również funkcje honorowe, udziela łaski oraz nadaje tytuły szlacheckie. Wszystkie akty monarchy muszą być opatrzone podpisem stosownego ministra (kontrasynata), który z tego tytułu ponosi ewentualną odpowiedzialność. Urzeczywistnia to maksymę, iż król nie może czynić źle.

Parlament Wielkiej Brytanii jest dwuizbowy składają się na niego Izba Gmin oraz Izba Lordów. Ta pierwsza wybierana jest w wyborach powszechnych i większościowych na okres 5 lat, choć może zostać rozwiązana przed terminem. Okręgi wyborcze mają charakter jednomandatowy a liczebność mandatów ulega niewielkim zmianom na przestrzeni czasu (aktualnie 650). Pracami Izby Gmin kieruje w założeniu bezpartyjny speaker, nie mający prawa głosu (chyba, że głosy rozłożą się po połowie). Z kolei do Izby Lordów wchodzi parowie dziedziczy (od barona) oraz parowie dożywotni, mianowani przez monarchę. Mandat tych pierwszych ma charakter nie tylko dożywotni, ale i dziedziczny. Oprócz w/w kategorii osób w skład tego ciała wchodzi także lordowie duchowni w liczbie 26 (dopóki sprawują swoje stanowisko). Taka konstrukcja sprawia, iż liczebność wyższej izby Parlamentu nie jest odgórnie określona ale waha się w ostatnich latach pomiędzy liczbą 700 a 1200 członków. Posiedzeniami Izby Lordów kieruje lord kanclerz, choć jego moc porządkowa jest niewielka. Z tego organu rekrutują się także tzw. Law Lords, czyli formalni sędziowie Sądu Najwyższego. Powoływani przez monarchę nie stanowią już sądu równych, jak miało to miejsce w historii.

W ciekawy sposób w Wielkiej Brytanii regulowana jest inicjatywa ustawodawcza. Przysługuje ona jedynie członkom Parlamentu (także tym pełniącym funkcje członków rządu). Projekty mogą być wnoszone do każdej z izb, choć w praktyce zajmuje się nimi Izba Gmin. Po otrzymaniu projektu następuje procedura trzech czytań, następnie concept kieruje się do określonej komisji, która po okresie prac referuje założenia projektu. Dysputa parlamentarna w tym momencie może zostać ograniczona w czasie m.in. przez przyjęcie rezolucji o zamknięciu dyskusji (poparcie 100 deputowanych i speakera), gilotyny czyli ustalonego czasu na dyskusję oraz kangura czyli prawa speakera do poddania pod dyskusję tylko wybranych poprawek spośród tych zgłoszonych. Izba Lordów posiada jedynie ograniczone prawo weta, nieaktywnego w przypadku ustaw finansowych oraz działającego tylko przez 2 sesje w ciągu jednego roku.

Od czasów załóżków rządu w XVIII wieku jego wartość uległa znacznemu obniżeniu. Nie mniej jednak zachowały się od tego czasu pewne specjalne rozwiązania, m.in. to, iż członkowie rządu muszą pozostawać jednocześnie członkami Parlamentu. Na przykładzie Wielkiej Brytanii należy odróżnić pojęcie rządu oraz gabinetu. Pierwszy termin wyznacza zbiór wszystkich ministrów (także niższej rangi), sekretarzy i podsekretarzy stanu, sekretarzy parlamentu etc. Tymczasem jedynie w skład gabinetu wchodzi premier oraz ministrowie poszczególnych resortów. Skład gabinetu jest zmienny, choć zawsze przewodzi mu premier, będący zarazem pierwszym lordem skarbu oraz liderem zwycięskiej partii w danych wyborach parlamentarnych. Monarcha powołuje premiera po każdym nowych wyborach oraz zatwierdza skład gabinetu. Ten z kolei nie wymaga dodatkowego zatwierdzenia przez Parlament. Nie oznacza to, że jest całkowicie od niego niezależny emanacją politycznej i zarazem solidarnej odpowiedzialności przed Izba Gmin jest prawo tejże do rozwiązania składu gabinetu. Dzieje się to niezmiernie rzadko, gdyż to właśnie partia większościowa buduje skład gabinetu.

Typowym dla ustroju Wielkiej Brytanii jest powoływanie przez partię opozycyjną tzw. gabinetu cieni (rządu oczekującego). Nie pełni on żadnych funkcji administracyjnych (tak jak jego polityczny odpowiednik), ale kontroluje posunięcia liderów oraz może podejmować działania inspirujące. W razie rotacji powyborczych nowo zwycięska partia posiada także przygotowanych już do pełnienia funkcji konkretnych ministrów. Gabinet cieni nie jest ciałem jedynie umownym i nieformalnym, gdyż ministrowie-cienie otrzymują publiczną pensję z tytułu pełnienia takiej funkcji.

System partyjny od wieków promował w tym kraju większe ugrupowania na płaszczyźnie czego wykształcił się system dwupartyjny. Możliwość formowania rządu mają w praktyce prawicowa Partia Konserwatywna (ang. Conservative and Unionist Party, CP) oraz lewicująca Partia Pracy (ang. Labour Party, LP), choć oprócz nich istnieją mniejsze ugrupowania. Dla przykładu w wyborach w maju 2007 r. 10% głosów otrzymali Liberalni Demokraci. Aby zostać wybranym do Izby Gmin należy mieć ukończone 21 lat, zostać zarejestrowanym i wpłacić kaucję w wysokości 1000 funtów szterlingów, która to suma przechodzi na własność państwa, jeśli kandydat nie uzyska minimum 5% głosów w danym okręgu. Biernego prawa wyborczego są pozbawieni bankruci, funkcjonariusze państwa oraz kapłani.

Królestwo brytyjskie stanowi przykład państwa unitarnego o bardzo silnej centralizacji. Cztery części składowe, czyli Anglia, Szkocja, Walia i Irlandia Północna podzielone zostały na jednostki samorządu terytorialnego (hrabstwa i okręgi, obwody lub tylko okręgi - w zależności od części), jednakże te nie posiadają bardzo silnej władzy. Lokalne rady, wybierane na 4-letnią kadencję, nie wyznaczają organu wykonawczego. Duży nacisk kładziony jest natomiast na kwestie kapitałowe jednostek samorządu rząd głównie dzięki systemowi finansowemu kontroluje lokalne ośrodki władzy, podczas gdy te często wyznaczają komisje ds. polityki i zasobów.

Na system prawa brytyjskiego składają się normy prawa twardego (ustalonego ustawowo) oraz precedensy, charakterystyczne dla układu common law. W tym sensie sądy wydając wyroki muszą kierować się także treścią wcześniejszych orzeczeń oraz zasadami słuszności (equity law). Siatkę sądów tworzą w całym kraju sądy pokoju, sądy w hrabstwach (County Courts) oraz Sąd Najwyższy w Londynie

(Supreme Court), który do 1875 r. zastąpił wiele organów tego szczebla. Oprócz tego funkcjonują także inne ośrodki judykatury m.in. sąd przy Izbie Lordów.
Stany Zjednoczone Ameryki Północnej (USA)

Równie interesującym przypadkiem dla analizy ustrojowej są Stany Zjednoczone. Po pierwsze od czasów uchwalenia Konstytucji z 1787 roku, podstawy ustrojowe tego kraju nie uległy znaczącej zmianie. Po drugie, w trakcie prac nad ustawą zasadniczą przypomnijmy pierwszej na świecie, Ojcowie Założyciele USA obficie korzystali z dorobku myśli oświeceniowej oraz podstaw parlamentaryzmu angielskiego. Tymczasem wybrane rozwiązania ustrojowe tej byłej kolonii brytyjskiej okazały się diametralnie odmienne od rozwiązań przyjętych w metropolii.

Konstytucja USA to akt najwyższej wagi prawnej, o charakterze spisany, w sposób całościowy opisujący podstawy funkcjonowania państwa. To jednocześnie najstarszy zachowany i potwierdzony akt tego typu, wyznaczający kanon właściwości dla pozostałych ustaw zasadniczych m.in. klauzulę supremacji (pierwszeństwo przed ustawami), utrudnieniami w rewizji (sztywność) oraz zasadą podziału władz. Konstytucja USA nie zawierała pierwotnie części traktującej o prawach człowieka. Zostały one dopisane na mocy kolejnych poprawek (szczególnie pierwszych dziesięciu z 1791 r. zwanych Bill of Rights), zamieszczanych zwyczajowo na końcu tekstu Konstytucji i osobno numerowanych. Ich listę znajdziecie na końcu niniejszego tekstu.

Władza wykonawcza w Stanach Zjednoczonych należy do prezydenta. Ogół jego kompetencji oraz historyczny kontekst wyznaczają wzorcowy model ustroju prezydenckiego. Prezydent wybierany jest na okres 4 lat w wyborach pośrednich. Wyznacza go kolegium elektorów wcześniej wyłonione w wyborach powszechnych. Liczba i rozłożenie elektorów względem stanów odpowiada składowi Kongresu. Elektorzy głosują niejako korespondencyjnie a jeśli nie uda im się wyłonić jednego kandydata prezydenta wyznacza Izba Reprezentantów. Jednocześnie z tym wyborem wyłania się osobę wiceprezydenta, nie mającego osobnych uprawnień oprócz przewodnictwa w Senacie. Wiceprezydent zastępuje jednakże prezydenta w razie opróżnienia stanowiska. Nowo wybrana osoba obejmuje stanowisko 20 stycznia i może pełnić funkcję maksymalnie dwukrotnie. Przez ten czas posiada bardzo szerokie uprawnienia: obsadza urzędy (także sędziowskie), prowadzi politykę zagraniczną, posiada prawo weta zawieszającego, dowodzi armią, stoi na czele administracji państwa. Przysługują mu zwyczajowo tzw. kompetencje domniemane (implied power), czyli przyjęte zadania i funkcje każdej głowy państwa.

Izba Reprezentantów oraz Senat, nazywane wspólnie Kongresem stanowią organy władzy ustawodawczej w USA. Pierwsze z ciał wybierane jest w głosowaniu powszechnym na okres 2 lat a jego liczebność opiewa na 435. Warunkiem kandydatury jest ukończenie 25-tego roku życia oraz posiadanie obywatelstwa przez minimum 7 lat. Senat natomiast to grupa 100 reprezentantów, wybieranych po dwóch z każdego stanu na okres 6 lat przy czym co 2 lata zmianie ulega 1/3 składu Senatu. Na mocy XVII poprawki wybór następuje w drodze powszechnej a bierne prawo wyborcze przysługuje osobom po ukończeniu 30 lat i posiadających obywatelstwo przez ponad 9 lat. Kongres w szczególności zajmuje się stanowieniem ustaw publicznych oraz prywatnych, które stanowią specyficzne dla amerykański rozwiązanie. Ustawy prywatne regulują kwestie konkretnych spraw lub osób a na przestrzeni historii stanowiły one większość decyzji tego organu. Rzadko spotykanym na świecie, a w USA przyjętym jest dominacja (choćby nieznaczną) izby wyższej parlamentu. Senat posiada bowiem wyłączne kompetencje na wyrażanie zgody na nominacje ambasadorów, zatwierdzanie traktatów międzynarodowych oraz prezydenckie nominacje osobowe na wyższe stanowiska w państwie (ale już nie odwołania).

Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje obydwu organom Kongresu, ale już nie prezydentowi. Ten jednak może zarysować potrzebę uchwalenia konkretnych ustaw w trakcie wygłaszania orędzia na początku każdego roku. Na projekt ustaw podatkowych wyłączność uzyskała jedynie Izba Reprezentantów. Siła Senatu i Izby jest porównywalna, co znaczy, iż projekt musi uzyskać poparcie w tych dwóch ciałach a w razie przedłużających się sporów tworzy się wspólne komisje. Przyjęcie nowego prawa ułatwia zwykła większość głosów. Prezydent posiadający prawo weta zawieszającego

może skutecznie wstrzymać zaistnienie ustawy, szczególnie wtedy, gdy Kongres odwleka swoje obrady, aby uniemożliwić zwrócenie projektu (weto absolutne tzw. kieszonkowe). Na zwrot projektu prezydent ma 10 dni, przy czym do zniesienia weta niezbędna jest kwalifikowana większość 2/3 głosów w obu izbach. W praktyce jednak wśród reprezentantów zawsze znajdzie się wystarczająca grupa osób sprzyjająca prezydentowi, które to uniemożliwią przejście ustawy w danym kształcie.

Zarówno prezydent jak i wyżsi urzędnicy federalni mogą zostać postawieni przed sądem o charakterze politycznym w drodze procedury impeachmentu. Przewinieniami implikującymi taki stan są najcięższe przestępstwa: zdrada, przekupstwo lub inne (np. morderstwo). Dany zarzut przedstawia Izba Reprezentantów podczas gdy sądziem zajmuje się Senat. Każdy z jego członków może wyrazić swoje stanowisko wraz z uzasadnieniem. W tym czasie jednak Senatowi przewodniczy prezes Sądu Najwyższego. Głosowanie nad kazusem odbywa się jawnie a wyrok zapada większością 2/3 obecnej liczby senatorów. Może on dotyczyć jedynie usunięcia ze stanowiska i zakazu ubiegania się o tenże w przyszłości. Wyrok nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej co znaczy, iż o to samo prezydent może zostać oskarżony przed powszechnym sądem karnym. Ofiarami impeachmentu padło do tej pory kilku sędziów federalnych oraz prezydent Richard Nixon, który przewidując niekorzystny dla niego wyrok ustąpił ze stanowiska.

Wertując kartki Konstytucji USA nie odnajdziemy w niej zapisów co do osoby premiera. Wynika to z tego, iż zwierzchnikiem gabinetu jest prezydent. Zgodnie z tzw. systemem łupów, każdorazowa zmiana osoby prezydenta pociąga za sobą wymianę całego personelu wyższej administracji. Część nominacji imiennych musi najpierw zostać zatwierdzona przez Senat. Przykład takiej grupy stanowią sekretarze (ok. 12), czyli oficjalni doradcy prezydenta. Nie mogą oni należeć do żadnej z izb Kongresu oraz nie ponoszą odpowiedzialności przed tymiż. Sekretarze nie tworzą rządu a zakres ich pomocy leży w gestii prezydenta. Kierują oni pracami poszczególnych resortów, jednakże jedynie zastępując w tym zadaniu prezydenta, który skupia w swych rękach całą władzę wykonawczą.

Podobnie jak w przypadku Wielkiej Brytanii tak i w USA możliwość uzyskania mandatów w ciele legislatury posiadają jedynie przedstawiciele dwóch partii. Są to konserwatywno-liberalna Partia Republikańska z symbolem słonia oraz centro-lewicowa Partia Demokratyczna z symbolem osła. Zwane są również Grand Old Parties ze względu na fakt długotrwałości struktur. Dla przykładu początki Partii Demokratycznej sięgają do 1793 roku (nazwa od 1833 r.). Warto zaznaczyć, iż kwestie przynależności partyjnej określane są na szczeblu stanowym a nie w statucie partii. W partiach są one jednakowe a w tychże nie występuje członkostwo stałe. Nie uchwała się także stałych programów. Członkowie nie ponoszą opłat w postaci składek partyjnych a partie nie tworzą kół, ale komitety dla danych wyborów.

USA to jedno z częściej przywoływanych przykładów państwa federacyjnego. W jego skład wchodzi 50 stanów (oraz dystrykt Kolumbia z miastem stołecznym Waszyngton) posiadających prawo do własnego ustawodawstwa (w tym konstytucji) czy władzy sędziowskiej. Na mocy Konstytucji USA istnieje domniemanie kompetencji stanów w materii nieuregulowanej zatem bez rozstrzygnięć co do sił zbrojnych, obywatelstwa, spraw skarbowych czy spraw zagranicznych etc. Stany powołują organy będące kaskami rozwiązań na szczeblu krajowym, tj. organy legislatury najczęściej dwuizbowe Zgromadzenia (z wyjątkiem Nebraski) oraz egzekutywy najczęściej gubernatorów wyłanianych w wyborach bezpośrednich na okres 4 lat. Gubernatorzy dysponują prawem weta zawieszającego (z wyjątkiem Karoliny Północnej) w stosunku do uchwał Zgromadzeń. Na płaszczyźnie stanowej znajdujemy również przykłady występowania demokracji bezpośredniej np. inicjatywy ludowej. Stany w USA dzielą się na hrabstwa (county) oraz gminy (township).

Pod koniec wieku XVIII wprowadzona została trójszczeblowa struktura sądów na szczeblu federalnym: najniższą instancją są sądy obwodowe (district courts), później apelacyjne (courts of appeals) aż wreszcie Sąd Najwyższy, w którego skład wchodzi 9 sędziów mianowanych przez prezydenta za zgodą

Senatu. Pełnią oni funkcję dożywotnio, lecz mogą przejść na dobrowolną emeryturę w wieku 70 lat (co dzieje się dość rzadko) lub zostać usunięci w procedurze impeachmentu. Sąd Najwyższy orzeka jako instancja odwoławcza lub pierwsza w sprawach co do sporów między stanami, traktatów międzynarodowych, obywatelami różnych państw czy stanów. Bada on również zgodność ustaw z literą Konstytucji co powstało na kanwie precedensowego wyroku w sprawie Marbury-Madison w 1803 r.

Poprawki do konstytucji USA

Nazwa
Rok
Opis

Poprawka I 1791 Zakaz wprowadzania religii państwowej, ograniczeń wolności słowa, pokojowych zgromadzeń; prawo do składania petycji	publikacji prasy oraz
Poprawka II 1791 Zakaz wprowadzania ograniczeń w posiadaniu i noszeniu broni, gdyż wymaga wyszkolonej milicji	bezpieczeństwo stanu
Poprawka III 1791 Ograniczenia w kwatunku żołnierzy w mieszkaniach prywatnych: w zgodą właściciela a w czasie wojny tylko na mocy stosownej ustawy	czasie pokoju tylko za
Poprawka IV 1791 Nietykalność osobista, mieszkania, dokumentów i mienia bez wydania rewizji	stosownego nakazu
Poprawka V 1791 Gwarancje procesowe: pociąganie do odpowiedzialności tylko na mocy aktu oskarżenia; zakaz karania dwa razy za to samo na życiu lub zdrowiu oraz do zmuszania zeznań przeciwko sobie; wyłączenie tylko za odszkodowaniem	
Poprawka VI 1791 Prawo do szybkiego i publicznego procesu przed bezstronnym sądem samego stanu; prawo do obrony i znajomości zarzutów	przysięgłym z tego
Poprawka VII 1791 Wprowadzono właściwość sądów przysięgłych w sprawach cywilnych wartość 200 dolarów	przekraczających
Poprawka VIII	

1791 Humanitaryzm kary - zakaz stosowania kar okrutnych i wymyślnych oraz grzywien i kaucji		nadmiernych
Poprawka IX 1791 Gwarancja innych praw ludu, oprócz tych wymienionych w Konstytucji; ograniczania tych praw		zakaz znoszenia czy
Poprawka X 1791 Gwarancja praw stanów (w kontekście uprawnień ludu) nie wyłączonych powierzonych na wyłączność Stanom Zjednoczonym		ani nie
Poprawka XI 1795 Gwarancja prawa do powództwa przeciwko stanom lub innym krajom; wyłączają regulacje dotyczące władzy sądowniczej		uprawnień tych nie
Poprawka XII 1804 Opis wyboru prezydenta kwestie głosowania pośredniego, drugiej wyboru i uprawnień wiceprezydenta		tury wyborów oraz
Poprawka XIII 1865 Zakaz wprowadzania niewolnictwa ani przymusowych robót (z wyjątkiem sądowych); dyspozycja do zabezpieczenia zakazu stosownym ustawodawstwem		wyroków
Poprawka XIV 1868 Regulacja kwestii obywatelstwa USA oraz praw wyborczych: liczby Reprezentantów i ograniczeń wyborczych; kwestia zadłużenia kraju		mandatów do Izby
Poprawka XV 1870 Zakaz pozbawiania ani ograniczania praw wyborczych ze względu na uprzedni fakt niewolnictwa		rasę, kolor skóry czy
Poprawka XVI 1913 Prawo do nakładania i ściągania podatków przez państwo bez proporcjonalnego rozdziału wg stanów, szacunków czy spisów ludności		uwzględniania
Poprawka XVII 1913 Regulacje dotyczące Senatu: wyboru, liczby głosów oraz sytuacji		opróżnienia urzędu
Poprawka XVIII 1919 Wprowadzenie prohibicji: zakaz produkcji, sprzedaży i przewozu tym importu i eksportu); dyspozycja na stany w kwestii wprowadzenia zakazu		wyrobów alkoholowych (w

Poprawka XIX
1920

Zakaz ograniczania ani pozbawiania praw wyborczych ze względu na płeć na szczeblu państwowym jak i stanowym; delegacja do wydania stosownej ustawy zabezpieczające zakaz

Poprawka XX
1933

Ustalenie końca kadencji prezydenta i wiceprezydenta oraz członków legislatywy; wymóg minimalnie jednego posiedzenia w roku; prawa (wice-) i prezydentów elektów

Poprawka XXI
1933

Uchylenie Poprawki XVIII czyli nakazu prohibicji; możliwość wprowadzenia prohibicji na szczeblu stanowym

Poprawka XXII
1951

Ograniczenie wyboru prezydenta do dwóch kadencji lub do jednej, jeśli osoba pełniła funkcję w czasie kadencji innej osoby przez ponad dwa lata

Poprawka XXIII
1961

Prawo do wyboru okręgu, będącego siedzibą naczelnych władz USA, przez kongres elektorów; okręg ten posiada uprawnienia do wystawiania swoich elektorów

Poprawka XXIV
1964

Zakaz ograniczania ani pozbawiania biernego prawa wyborczego ze względu na brak opłat podatku wyborczego lub innego

Poprawka XXV
1967

Regulacja statusu wiceprezydenta oraz sytuacji, w których wiceprezydent zastępuje osobę prezydenta

Poprawka XXVI
1971

Zakaz ograniczania ani pozbawiania praw wyborczych ze względu na wiek obywateli powyżej 18 roku życia; delegacja do wydania stosownej ustawy zabezpieczające zakaz

Poprawka XXVII
1992

Ustawa zmieniająca wynagrodzenie senatorów i reprezentantów nie może wejść w życie przed wyłonieniem organów w nowej kadencji